

MAGYAR PÆDAGOGIAI TÁRSASÁG.

Felolvasó ülés 1908. márc. 21.

Jelen vannak: dr. *Kármán Mór* elnöklése mellett *Bihari Mór*, *Gyulay Ágost*, *Hegedűs István*, *Hermann Antal*, *Hortobágyi Antal*, *Havass Ilona*, *Jablonszky Géza*, *Kerékgyártó Elek*, *Kovács János*, *Miklós Elemér*, *Nagy László*, *Pauler Ákos*, *Székely György*, *Sziklás Adolf*, *Téglás Gábor*, *Váangel Jenő*, *Volenszky Gyula*, *Zsengeri Samu*, *Trájtler Károly*, utóbbi mint jegyző. Ezekon kívül igen nagy számban vendégek.

I. *Elnök* megnyitván az ülést, jelenti, hogy a társaság elnöke, *Fináczy Ernő*, hivatalos elfoglaltsága miatt nem jelenhetett meg a gyűlésen. Kiemeli a napirenden levő polgári iskolai kérdésnek fontosságát, amellyel nem csak az érdekelt körök foglalkoznak behatóan, de illetékes helyen is nagy érdeklődéssel és figyelemmel kísérik az e tárgyban megindult mozgalmakat. Felkéri a Társaság jelenlevő tagjait, akik a kérdéshez szólni kívánnak, hogy jelentkezni szíveskedjenek.

II. Legelőbb *Somogyi Géza*: «*A polgári iskola kérdéséhez*» cím alatt olvassa fel észrevételeit *Kovács János* multkori előadására. A felolvasó nézete szerint sokkal inkább volnának az iparos-, kereskedelmi- és földműves tanonciskolák a polgári iskola nevével megjelölhetők, mert az u. n. közép polgári elemet ezek nevelik. A polgári iskola név részint német, részint osztrák eredetű, de ők e név alatt egészen mást értenek. Majd kifogást tett az ellen, hogy az ez ügyben felszólaltak nagyobbára pro domo beszéltek; sokkal helyesebb volna elvi álláspontból a kérdéshez szólni. *Ily szempontból kíván felolvasó a kérdés megoldásához járulni.* Ily módon e kérdést nálunk először dr. *Bokor József* kívánta megoldani. Ő a tanítás módszerét véve tekintetbe, az iskolákat induktív és deduktív módon fölépültekre osztotta. Ez azonban kiindulási pont már csak azért sem lehet, mivel tanításunk a tárgy természetéhez képest úgy az alsó, mint a további fokon majd inductív, majd deductív. Dr. *Harris* az iskolák jellegét a tanítás anyagának fokozatában véli megállapíthatónak. A német

Rehmke az iskolákat érzelmi vagyis nevelő- (Gesinnungs) és tudós (Sch. d. Wissens) iskolákra osztja. Felolvasó szerint a kérdés helyes megoldásához legközelebb jár Rehmke; csakis azon csodálkozik, miért nem nevezte ő az első típust a maga nevéen, t. i. nemzeti iskolának. Előadó szerint a nép- vagy nemzeti iskola a nemzeti-, a középiskola az általános műveltséget közvetíti. Az első ismerteti meg a hazát s mindazt, ami annak tartalmát ad; a második a növendéket az egyetemes műveltség elemeibe vezeti be. Haladásunk legfőbb akadályá, hogy a középiskola a nemzeti iskola feladatát kisajátította.

Ami a műveltség tartalmának csoportosítását illeti, előadó dr. Harris összeállítását fogadja el, aki a két rendbeli műveltséget a következő öt pont alatt foglalja össze: a) szervesen; b) szerves természet; c) elméleti; d) gyakorlati- és e) esztetikai ember. Ezen öt pontból a nemzeti iskola felöleli mindazt, ami a hazára vonatkozik; a középiskola ezt — mintegy második koncentrikus körben — kibővíti azzal, ami a világegyetemhez tartozik.

Ami a kétrendbeli műveltség közvetítésére szükséges időt illeti, előadó több állam iskolaszervezetét ismertetvén, a svájci mintát ajánlja.

Arra a kérdésre nézve, hogy a polgári iskolának is helye van-e a közoktatási szervezetben, véleménye a következő. Amióta az első reáliskola megszületett, azóta azt az élők sorából kiküszöbölni nem lehet; mert az élet szükséglete létesítette. Azóta a társadalom bonyolultabbá vált s ez kielégítetést kívánt: így jött létre a polgári iskola, mely azonban középiskolai feladatot végez, tehát oda is sorolandó. Erre nézve idézi az Egyesült Államok ú. n. Tizes bizottságának csoportosítását. Eszerint a középiskolának következő típusai vannak: a) klaszikai, b) latin tudományos, c) modern nyelvi és d) anyanyelvi középiskolák. E típusok, más-más név alatt az európai államok majdnem mindegyikében föltalálhatók. Előadó szerint a mostani ú. n. polgári iskolák a középiskolák negyedik típusába jutnak. Ami pedig a polg. tanítóképzőt illeti, úgy ez, előadó szerint, az egyetem egyik kollégiumává teendő.

Záradékul utal felolvasó azon jelenségekre, melyek igazolják, hogy közoktatásügyünk szervezetében baj és pedig nagy baj van s előadását Sir Philipp Magnusnak, a britt egyesület múlt évi augusztus havában Leicesterben tartott ülése alkalmával mondott beszédéből vett idézettel rekeszti be: «Ha jóvá akarjuk tenni azokat a hibákat, melyeket elkövtünk, újlag megfontolás tárgyává kell tennünk azon alapvető eszméket, melyeken a nevelés rendszere felépítendő.»

Elnök megköszöni az előadónak a felolvasást s felhívja a jelenlevőket a hozzászólásra.

Volenszki Gyula felszólalását két részre osztja. Első sorban a vitában elhangzott beszédeket bírálhatja s ennek során cáfolhatja Schack Béla stat. adatait és bizonyítani törekszik, hogy Schack más alkalommal éppen ellenkezőt állított a keresk. iskola feladatáról. Kerékgyártó Elekkel sem ért egyet, aki a polg. iskola útján egy időben egyszerre két embert (szaktanfolyam útján és általános műveltséggel) akar nevelni. Somogyi Géza álláspontját sem teszi magáévá s bizonyítja, hogy a polgári iskolát leginkább az iparosok s a szegényebb középosztály gyermekei látogatják. Szóló ezután kimutatja, miért nem prosperálnak a polgári iskolák? A polg. iskolák felső osztályai azért nem telnek meg, mert elvonták tőlük a minősítést, nem adják meg az önkéntességi jogot stb. s amíg ezeket a jogosítványokat nem kapják meg, nem is fognak felvirágozni. A polg. iskola nem rendezhető alája vagy föléje semmiféle más iskolafajnak, nem lehet sem népiskolai intézmény, sem középiskola. A polg. iskola új típus, amelynek külön tanulmányi rendje, külön tanterve, külön tankönyvei s bizonyos tekintetben külön módszere is legyen, azaz egyes alkalmazott részletek jobban kidomborítandók, mint pl. a gimnáziumban. Véleménye az, hogy a mostani 4 osztály egyelőre megfelel a követelményeknek s legyen-e 7 osztályú vagy nem, azt a jövő fogja megmutatni.

*Hortobágyi Antal*nak nem áll rendelkezésére stat. adat, ő a tárgyhoz tapasztalatai alapján szól. Úgy érzi, hogy iskolákat nem állítanak fel bizonyos néprétegeknek, hanem azért, hogy velük bizonyos célt megvalósítsanak. Az élet kimutatta, hogy szükség van a reáliskolákra, a gimnáziumokra és kimutatta azt is, hogy a polg. iskolát sem nélkülözheti. Mindannak dacára, hogy a polg. iskolától megvonták a levegőt, mégis mit tapasztalunk? A polg. iskolák egyre szaporodnak. Miért szűntek meg a felsőbb népiskolák? Mert az életnek ez az iskolafaj nem kellett s mindenütt kidobta magából. A gimnáziumokat a reneszánsz alkotta meg, a polg. iskolát az élet maga és a szűkséglet, melyet ki kellett elégíteni. Nem helyesli, hogy az átlépést a gimnáziumba annyira megnehezítették s éppen ezért óhajtja, hogy a polg. iskola hét osztályúvá fejlesztessék. Azt hiszi, hogy hazánk új reneszánsz felé közeledik s meg kell adni a módot rá még a szegény embereknek is, hogy fiaikat nagyobb tőkebefektetés nélkül hosszabb ideig küldhessék az iskolába. A hét osztályúvá fejlesztett polg. iskola gyakorlati iránya mellett a nemzeti szellemet is kellő erővel támogathatná s egyuttal befejezett egészet nyújtana tanítványainak.

Kovács János kijelenti, hogy Volenszky és Hortobágyi eszméivel egyetért. Somogyi véleményét nem osztja; ennek a propagálása magának a népiskolának félreismerése volna. A polg. iskola gyakorlati célt szolgál s a szülő elég korán elhatározhatja, iparosnak,

kereskedőnek, adja-e gyermekét, vagy pedig a tudományos pályát választja-e? Éppen ez okból a polg. iskolai kérdést ne hozzuk vonatkozásba az egységes és egyenlő jogosításokat nyújtó középiskola kérdésével. A tudományos pályára készülőknel helyes az a törekvés, hogy az ifjakat mentül később állítsuk pályaválasztás elé; a gyakorlati pályákra készülőknel erre szükség nincsen. •

Sziklás Adolf az iskolai rendszernek egészen új beosztását kívánja. Az elemi iskola három osztályáig minden rendű és rangú gyermek együtt legyen. A negyedik osztályban már három évi népiskolai és három évi polgári iskolai irányban ágaznék szét az új iskolai rendszer. Ez utóbbira alapítatnék a gimnázium és reálskola hat-hat évfolyama, és a felső polgári iskola három évfolyama. Az utóbbiból aztán a tanulók 15 éves korban vagy a szakiskolákban nyerhetnek továbbképzést, vagy pedig átléphetnek azonnal az életbe.

Kerékgyártó Elek azok közé a kevesek közé tartozik, akik Csengery nyilatkozatait ő tőle magától hallották s akinek a polg. iskola megteremtésével az volt a célja, hogy a nemzetet hozzászoktassa a gyakorlati élethez. Kijelenti, hogy a polg. iskolákkal kapcsolatos ipari tanfolyamok nem azért buktak meg, mert nem fér össze a kétféle nevelés egymással; hanem azért, mert azok, akik kezükben tartották a tanítást, nem voltak elég gyakorlatiak. A sok elmélet miatt nem prosperálhatott a gyakorlati irány.

Somogyi Géza köszönetet mond Kovácsnak, hogy előadásával nemcsak érdekes, de értékes eszmecserét idézett föl. Ő a népiskolát egészséges alapokon akarja fejleszteni, a fogyatkozásoktól megszabadítani és kijelenti, hogy az elmondottak dacára kénytelen megmaradni saját álláspontja mellett.

Kármán Mór elnök csak azért szólalt föl, mert Volenszky hivatkozott egyik közzétett tanulmányára. Az adatok, amelyeket ebben ismertetett, rendkívül tanulságosak. Sajnálná, ha ilyen kérdésben elméleti megvitatás nélkül kísérlelnék meg különböző módokat a megoldásra keresni. A legjobb elmélet mindig útmutatója a gyakorlatnak s a magunk tapasztalatait mindig össze kell mérni az emberiség tapasztalataival; mert nem pusztán elvekből, hanem a tapasztalatokból alakul ki az elmélet. Nagy baja a mi iskolai intézményeinknek, hogy fejlődésüket az osztrák hatás elrontotta. Az 1848-ik év előtt sokkal egységesebbek voltak iskoláink. A polg. iskola sem került úgy ki az életből, amint Csengery tervezte. A fölvetett kérdés fontossága kívánatossá teszi, hogy állandóan napirenden tartassák.

A felolvasó ülést a rendes tagok zárt ülése követte.